

888

שיר השירים

ספר כולל

כל שירי החול אשר שר המשורר הנשגב והנעלה
שלמה בן יהודה אבן גבירול

יוצאים לאור

באספה אחת על פי כתבי יד וספרים נדפסים

עם הגהות ובאורים ועם מבוא

מאת

חיים בראדי

ואחזת חכמים אנשי שם העוזרים על ידו.

(חברת א.)

ברלין.

סערלאג פאן מ. פאפפעלויער.

תרנ"ה.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 838.

ההוצאה החדשה הזאת משירי החול אשר לרשב"ג תצא
לאור בשמונה חברות לערך, וכל אחת מהן תכיל שני גליונות.
מחיר כל חברת לחותמים היא 1,20 מרק.
חותמים יקובלו עד היום הראשון לחדש פברואר שנת 1898
בכל בתי מסחר הספרים הגדולים.
הקונים את החברת הראשונה מתחייבים לקנות גם את
הספר בלז' עד תמו.
ללא-חותמים יעלה מחיר הספר לפי הערך, אחרי אשר
תתם ההוצאה.

א.

לכבוד ר' יקותיאל.

הצפור או דרור נפשי יקושה

ועלי מבנות ימים חלושה

ומה-תשותחתי מרב יגונים

ולמה תהיני לעד אנושה

5 הודע הזמן פה לבבי

ונחש כי לבבי כנחשושה

אשר הסיר והתז כל-נמישה

ולא נמש לבד יגון נמישה

ואיכה הזמן קנא לנפשי

10 וקנאה משאול עזה וקושה

ואיך נפשי תבקש-לה גדולות

ומחר תהינה חבל ירשה

ועמי לחשה תבל בסודה

כאלו השקתה נפשי אשישה

15 ישומה כמשפיות אנשים

ואינה פז אכל בפז כבושה

וּלְמַאד נְעִמָה תָּבֵל בְּאֵלוֹ
יְקִינֵי אֵל עֲטֶרֶת שֵׁן לְרֵאשָׁה

עֲטֶרֶת הַיְדִירוֹת הוּא וְנִזְרָה

וְתַפְאֲרָתָהּ וְאוֹר סִהְרָה וְשִׁמְשָׁה 20

אֲשֶׁר קָם לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְכִמְעַט

לְפָנָיו רַעֲשָׂה אֶרֶץ רַעֲשָׂה

וְרַעַה בְּאֵמֶת עֲדָר מִפְּזָר

וְקָם בְּהֵם מְקוֹם רַעִים שְׁלִישָׁה

וְנִשְׁבַּרְתָּ בְּצַדֻקְתּוֹ חֲבוּשָׁה 25

וְאִבְדָתָ בְּחַמְלָתוֹ דְרוּשָׁה

וְקִרְנֵי כָל־מְתֵי אֲנִי יִגְדַע

וְשָׁמֶם כַּעֲפַר אֶרֶץ מְדֻשָׁה

וְיִיגַע מַעֲשׂוֹת הָרִיץ יִגְעִים

בְּיָמָיו מִצָּאָה נַפְשָׁם נְפִישָׁה 30

אֲשֶׁר הִתְעַדְהָה תָּבֵל בְּחֶסֶדוֹ

בְּאֵלוֹ הִיָּתָה הַיּוֹם חֲדָשָׁה

וְאֵלוֹ מִאֲנָה לְהִיּוֹת אֲמָתוֹ

נְרִשָׁה מְהִיּוֹת עֲמֹ נְרִישָׁה

וְכִמְעַט כָּרַעַה תָּבֵל לְרַגְלָיו 35

וְאוֹלָם יַעֲטָה פֶּחַד וּבִישָׁה

וְאוֹלָם נִשְׁבַּעָה לוֹ עֵת־קְנוּתָהּ

לְבַל תִּהְיֶה לְעוֹלָמִים חֲפוּשָׁה

וְאִיךָ לֹא יִאֲמִירוּהוּ מִקְנָאָיו

וְעַדִּי הָאֵמֶת עֲמֹ שְׁלִישָׁה 40

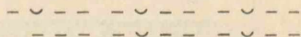
נְדִיבְתוּ אֲשֶׁר בָּיָם וַיִּשְׂרוּ
וַחֲקַמְתּוּ בְּדַת אֵל הַקְּדוֹשָׁה
אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמוֹ עַל־הַתְּבוּנָה
וּכְמַעַט אֲבָדָה מֵאֵין דְּרִישָׁה
45 אֲשֶׁר הָיְתָה סְגוּרָה מִפְּנֵינִים
כְּמוֹ סֹלַע אֲשֶׁר אֵינָה חַרוּשָׁה
עַד־י פָּתַח סְגוּרֶיהָ וַחֲפָשׁ
טְמוּנֶיהָ וַהּוֹצִיא כָּל־רִכּוּשָׁהּ
אֲשֶׁר הֵצִיף צְלוּלֶיהָ וַדָּלָה
50 פְּנֵינִי מֵעַמְקֵיהָ וּמָשָׁה
אֲשֶׁר שָׁם תּוֹצְאוֹתֶיהָ וְהַעֲמִיד
גְּבוּלֶיהָ עִמָּד מֵאֵין גְּתִישָׁה
וּכְמָה יִצְדְּקוּ חֲכָמֵי אֲדָמָה
וּכְמָה כִּתְשׂוּ בְּבֵין פְּחִישָׁה
55 אֲשֶׁר נִיבְיוּ כְּמוֹקְדֵי אֵשׁ וּכְטַל
וּכְמָטֵר עַל־י אֶרֶץ יִבְשָׁה
וּטָרָם יַחֲרִים יִשְׁמַע כְּאֵלוֹ
מוֹמְתוֹ לְמַלְחָמָה תְּמָשָׁה
וְאִם לֹא נִפְרְשׂוּ מִצִּיּוֹף אֲמָרֵיו
60 הֲלֹא יִפְרִישׁ כְּצַפְעֵנִי פְּרִישָׁה
בְּגִזְרוֹ מֵאֲמַר יָקִים וַיִּפְּלִיא
גִּזְרוֹ מֵאֵשׁ וּמִחֲרֹב לְטוּשָׁה
אֲשֶׁר לוֹ אִם יֵצֵו תַּבַּל לְהַמוּט
אֲזִי תִהְיֶה מִמְחַרְתּוֹ וַחֲשָׁה

65 וְלוֹ צְוָה עָלַי שְׁמֵשׁ לְכַתֵּר
 אֲנִי לֹא הֵיטָה לְרוּיִן מְחִישָׁה
 וְאִיכָּה לֹא יְהוּדוּן לֹא שְׁחָקִים
 וְהַשְׁמֵשׁ תְּהַלְתּוּ לְבוֹשָׁה
 וְהַמְשֹׁנָה דְּבָרָיו לְאֲנָשִׁים
 בְּמִשְׁנֵה הַחֲמָשִׁים לְחַמְשָׁה
 70 לְמַעַן בִּי קִצּוֹת חֲסָדָיו עֲלֵיהֶם
 בִּיתְרוֹן אִישׁ עָלַי כְּלַחֲיוֹ וְאִשָּׁה
 תְּהִי לְעַד תְּהַלְתּוּ שְׁמוֹרָה
 וְעַל-שְׁמִיר בְּעַמּוֹ בְּרוּל הַרוֹשָׁה:

ב.

לכבוד הנ"ל.

בֹּזֶכְבִּי אֲשֶׁר דָּרַךְ בְּמִשְׁקוֹפֵינוּ
 הַחֲשִׁידָה בְּאֹרֹךְ בֹּזֶכְבִּי נִשְׁפָּנוּ
 עֵבֶר בְּבִרְקֵי בְּחִלּוֹם וְיִאֲחֹז
 הַלֵּב וְלֹא נִאֲחֹז לְעַפְעָפֵינוּ
 5 בְּלֵה תְּמוּל מִפִּי שְׁחֹק וְאִמְרָה
 שְׁלוֹם לְךָ וְיִעֲנֶה הַרְפָּנוּ
 אִיךָ תִּחְשַׁב לְתַפְשׁ מְאוּדֵי שׁוֹב רְאֵה
 אִם נִתְפָּשָׁה שְׁמֵשׁ בְּמוֹ כַּפְנוּ

אָמִיר הַדָּם רוּחַ הַדָּפוּ עַד אֲשֶׁר
10 נָדַדְי וְלָמָּה תַחֲשַׁב הַדָּפְנוּ
דַּע כִּי אֲנִיחֵנוּ עִם בְּרוּחָם נִפְרָקוּ
הָרִים וְכָלוּ בַחֲרוֹת אִפְנוּ
טָרָם רְאוֹת תִּבְלַל יִדְעֵנִיָּה וְגַם
דָּבָר בְּלִי לְשׁוֹן אֲמַת טַפְנוּ
15 לֹו הַזְּמַן יָבֵא וְתִבְלַל אַחֲרָיו
עַד הַיָּקִים תַּעֲוִי בְסַרְעַפְנוּ
אַכְעִים בְּנוֹת יָמִים וְנִגְדֵן אֲצַחֲקָה
כִּי צַעֲקוֹת מִי־זֶה אֲשֶׁר וְכַפְנוּ
הַאֲתָ הַדַּפְתָּנוּ וְאִין כִּחַ בְּךָ
20 אִו יָד וְיִקוּתִי־אֵל עָלַי עָרַפְנוּ
הַיֵּשֶׁר אֲשֶׁר לִילִי שְׁמִפָּה בְּעֵנָן
יָדָיו שָׂרַפְנוּהָ בְּאֵשׁ קִצְפְנוּ
נִשְׁבַּע וְלֹא יָמִיר לְבַלְתִּי יִרְפָּה
וּבְיָד חֲזָקָה מִפָּה יִרְפְּנוּ
25 מִחֲמַד לְעֵינֵינוּ וְכָל־עֵין וְגַם
נִפְתַּת לְשׁוֹנֵנוּ וּמַר אִפְנוּ
הִגֵּה שְׁלַח וְלָקַח פָּקַח וּשְׂמַח צְמַח
וּפְרַח הַדּוֹף וְדָרוֹף עָלַי אִפְנוּ
תִּבְלַל תְּהוֹדֶךָ לְמַעַן נִמְלֶאָה
30 שְׂמִחָה וְהִיוֹתָר צְרוּר בְּסַפְנוּ:

לכבוד הנ"ל.

בָּחַר מִהַחֲלֵי מִבְּחַר שְׁבוּסוֹ
 וְדִי לָךְ מֵעַנְן-בְּקָר רְסִיסוֹ
 וְדַע כִּי בְזֶמֶן אֵין דִּי לְהַשִּׁיג
 סָפִיתָ קֶצֶרָה אַף כִּי שְׁחִיסוֹ
 5 וְהִפְרָם אֲשֶׁר תִּטַּע אָמַר מִי
 לָךְ לְחַיּוֹת עֲדֵי תִשְׁתַּה עֲסִיסוֹ
 וְתִרְוִיץ בְּצִבִי עַל-הַר-מִזְמוֹת
 כְּגִבּוֹר בְּשִׁפְלָה רִץ בְּסוּסוֹ
 בְּמָקוֹם לֹא יָדְעוּ עֵיט שְׁפִים
 10 וְאַף רָגַל בְּגִי-אִישׁ לֹא רָמְסוּ
 וְיִרְא אַפְּךָ קֶצֶוּי-אֲדָמָה
 כְּאֵלֹו אַפְּךָ רָחַם וּפְרָסוּ
 וְהָיִיתָ כְּעֹזְנִית עֲזֹאזֹל
 וְדַמִּיתָ קֶאֶת מִדְּבַר וְכוֹסוֹ
 15 כְּתַב סֵפֶר כְּרִיתָת לְתַכּוּנָה
 וְהִתַּר לְלֵאֵת הַבֵּינ וּקְרָסוֹ.
 עֲנִיתִיו אֵין לָךְ בְּבֵין יְקִרּוֹת
 וּמֵאַסְתִּי לְבָבִי לוֹ מֵאִסוֹ

וְאִיכָּה לֹא אֲנִסֵּר מֵעַלְלֹי
וְעָלִי לֹא עָלִי אַחֲרֵי חֲמָסוֹ 20

וְגַלְדֵּי הַזָּמָן אַחֲרֵי פְעָמָיו
כָּאֵלוֹ שֶׁבְלִיל הַלֶּךְ בְּתַמְסוֹ

וְאִנְחָם בְּיוֹם אֲרָאָה לְכָבִי

כְּסַכָּא מִבְּלֵי יַיִן בְּכּוֹסוֹ

אֲבָל אֲרוּיָן אֲנִי לְקִרְאֵת תְּבוּנָה 25

בְּעוֹד חַיִּין כְּרוּיָן גְּלַגַּל וְחֲרָסוֹ

וְדַע כִּי לֹא אֲנֹשׁ יִקְנֶה תְּבוּנָה

כְּאִישׁ יִקְנֶה מְעַט-כֶּסֶף בְּכִיסוֹ

וְאִישׁ מִלֵּא מַעֲוֹתָיו בֵּין וְאַחֲרֵי

וְיִמְלֵא מַעֲפֵר אֲרִיץ כְּרִשׁוֹ 30

וְאִיךָ יִרְצֶה לְכַבֵּי אִישׁ בְּכִסְלֵיֹת

וְשִׁמְיָן בֵּין יְהִי כִסְלוֹ וּמַחְסוֹ

יְהִי כְשׁוֹר אֲשֶׁר יְדַע בְּעַלְוֵי

אֲבָל לֹא כַחֲמוֹר יְדַע אֲבוֹסוֹ

וְהַמַּדַּע בְּרֹאשׁ דְּרָכֵי אֱלֹהִים 35

וְהָאֵל מִמְּאֹר כַּחוֹ בְּחָסוֹ

וְשִׁמְהוֹ כִּמּוֹ מֶלֶךְ עָלִי כֹל

וְכָתַב שֵׁם יִקְוִיתִי אֵל בְּנִפְסוֹ

אֲשֶׁר בְּנִסּוֹ נִתְּנָו עַל-מַלְכִים

וְכַשְׁחַק עַל-יִתְבַּל פְּרִשׁוֹ 40

וְרַב כִּיָּם וְהוּא קָטָן בְּעֵינָיו

וְרַם כְּהָר וְצַפְרָן עֲמָסוֹ

אֲשֶׁר מִשַׁל בְּלִבּוֹ הַלְּבָבוֹת
וַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה יוֹצֵר בְּחַרְשׁוֹ
וְהָיָה מִפְּנֵי שֶׁאֵל בְּשֵׂאל ⁴⁵
וְלוֹ מֵאֵן בְּחֶזֶק יָד תִּפְשׂוּ
וּמִחֲפָזוֹ תְּהוֹמֹת יִטְפוּ דוֹף
וְהָאֵשׁ נִשְׂרָפָה מֵאֵשׁ הַמָּסוּ
צָמַח הַגֵּן אֲשֶׁר נִפְשֵׁי יִשׁוּבֵב
וְאֶתְעַנֵּג בְּטוֹב רֵיחַ הַדָּפוּ ⁵⁰
וְהָיִיתָ תְּמוֹל מִבְּצֵר לְנַפְשֵׁי
וְאַרְאֶה הַזְּמַן הַיּוֹם הָרִסוּ
הַקְּצֵפֶת יְדֵי בְּאֹהֲבִים
וְנִפְשׁ שִׁבְעָה נֶפֶת תְּבוֹסוּ
וְאֵלֹהֵי נֵיב שְׁפֹתַיִם יִנְבוּן ⁵⁵
בְּאֶמְרֵי אֶמְרוּ עֲגוּר וְסִיסוּ
וְעַמִּי זַעֲקוּ מִקִּיר אֲבָנֵי
יִמְעֵץ יַעֲנֶה עַמִּי בְּפִיסוּ
אָמַת כִּי אֵין לָךְ דְּמִיּוֹן בְּתַבֵּל
הַיֵּשׁ שִׁיר בְּלַעֲדֵי שִׁירֵי וְאַפְסוּ ⁶⁰
וְנָזַר מִמֶּדָּה קָדָם אֲשֶׁרֵי
בָּחַת אִזּוֹ לְבָדָה הַשָּׁר הַנִּיסוּ
וְנִעַר מִמֶּדָּה יְדִיו לְבָבֵי
וְאוֹלָם עֵץ אֹהֲבִים לֹא קָסוּ
לֹאֵשׁ עֲפַעְפָּה לְרֹאוֹת מֵאוֹה ⁶⁵
עֲדֵי כִי מִרְאוֹת סָגוּר תִּפְשׂוּ

ואם תשאַל לְמִי הוּא זֶה וּבֶן־מִי
 שְׁלֹמֹה בֶן־יְהוֹנָדָה הוּא רְכֹסוּ
 אֲשֶׁר הִכָּר לְךָ הַשָּׁר לְבָבוֹ
 וּכְנִתָּר וּכְבֹדִית כְּכֹסוֹ ⁷⁰
 ואם שָׁנִיו יְמֵי מִשְׁנֵה לְפָרְעָה
 בָּעֵת נִמְכַר לְעַבְדֵי מִסְרִיסוֹ
 הֲלֹא נָגַע וּבָא עַד־יִרְכָּתִי בֵּין
 וְחֵדֶר אַחֲרֵי חֵדֶר תַּפְּשׂוּ
 בְּחִסְדּוֹ דְבָרָה צַעַן וְשִׁנְעָר ⁷⁵
 וְאַתּוֹ אֵינְתָה לְרֵאוֹת תִּנְסוּ
 וְנַפְשׁוֹ חֲמֹדָה עֹשֶׂה וְכִימָה
 וְאַף כִּי זָחֲלִי עָפָר וְרָמְשׁוֹ
 וְלֹא יִשׁוּב לְבָבוֹ מִפְּנֵי־כָל
 אֲבָל רַחֵם לְבַבְךָ הוּא הַנִּיסוֹ ⁸⁰
 וְאַתָּה שִׁבְרוֹ וְאַתָּה שַׁעֲשְׂעֵיו
 וְאַתָּה כָּל־מְנַת חֶלְקוֹ וְכוּסוֹ:

לכבוד הגיל.

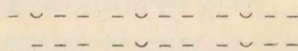
ואת יונה חבצלת שרונים
 ושולך מלאים פעמונים
 ורמוגי מעיליך זהובות
 אשר ודמו מעילי אהרנים
 5 ועת צאתך לעמתי אדמה
 תליכתך בשמש במעונים
 שבי פה יעלת החן לנגדי
 והעירי לדודך הששונים
 קחי התף והנבל ושירי
 10 בנגונך עלי עשור ומנים
 וקומי הללי דודך בחירך
 וקויתאל נשיא שרים ורזנים
 מאור עולם יסוד אדני מכוני
 ועמודי מרזמים בו נכונים
 15 אשר כל-רזנים אליו מיהלים
 ולדברו מקוים כל-סגנים
 אשר ידרש עדי ייגע בהפצם
 כאב ידרש מצא טרף לבנים

אֲשֶׁר פִּיהוּ לְכָל-אָדָם בְּשׁוֹרָה
 וְנִדְבָתוֹ יִקְרָה מִסְּפִינִים ²⁰
 בְּרוּחוֹ חֵן וּבִלְבָבוֹ נִדְבָה
 וּשְׁפָתוֹתָיו בְּכָל-עֵת נֹאמְרִים
 גִּבֹּר דּוֹמָה כְּשֹׁחַק עַל-אֲדָמָה
 וְגַם כִּפְּסוֹ לְהַמְטִיר כְּעֲנָנִים
 בְּהַעֲצָרָם יְמִיתוּן הַנְּפֹשׁוֹת ²⁵
 וַיִּמְלֵאוּן בְּהַמְטִירָם רִנָּיִם
 וַיִּמְלֵא אֵל מְהֵרָה מְשָׁלוֹתָיו
 וַיְהִיו מְשָׁלוֹתָיו לוֹ נְתֻנִים:

ה.

להגיל בכבודו בו.

אָבִן מִדְּעֵי זְנִיחַתֵּי מֵאֵד
 עַד כִּי קָרָאתִיךָ אָבִי זְנוּחַ
 יוֹם שְׁלַחָה רַגְלִי לְשׁוֹטְטֵי בְּאֲנוּשׁ
 לֹא מִצָּאָה כִּי אִם-בְּךָ מְנוּחַ
 בְּמָה תִּכְבֶּה אֶחֱבֵת לִבִּי וְאֵל ⁵
 נִשְׁבַּע בְּרוּחוֹ מֵעַבְרַי מִי-נַח:

קינה על מות הנ"ל.

 בימי יקותיאל אשר נגמרו
 אות כי שחקים לחלוק יצרו:

ימינו לבבכם תדעו כי הזמן
 יבין לעם שיחות ולא נוצרו
 5 יקחו ימותיו עם ועל-עם יתנו
 עד אחשב כי עם אנוש יסחרו
 לא אדעה זאת בִּאֲשֶׁר לא ידעו
 כל-אנשי לבב אשר נזכרו
 אם הנפשות הגויות מאסו
 10 או הנשמות לעלות ופצרו
 בזה-נואלו האמרים תבל חלום
 איך שקחו דבר ולא זכרו
 בן-הוא כדבריהם אכל הוא מאשר
 שוא דברו לאיש ולא נפתרו
 15 הוֹיֵבֵן בְּקִרְבָּה לַתְּלֹאוֹת מֵאַרְבַּ
 וּבְמִפְנֵי הַבְּעָרִים נִסְתָּרוּ

כִּפּוּר בְּרִית מַלְכֵי אֲדָמָה עִם־שְׂאוּל
 בְּסִמְחַת־שִׁבּוֹת הַרְוִינִים הַפְּרוּ
 מִהֶקְרָאוּ עַמִּים וְלֹא מְרוּ עַדִּי
 קָרָא שְׂאוּל לָהֶם וּפְיוֹ לֹא מְרוּ ²⁰
 שִׁבְתָּ גֵאוֹן עֲזָם וְיִשְׂרִים שְׂחָחִי
 כִּי בַעֲבָדִים אֶל־שְׂאוּל נִמְכְּרוּ
 פִתְאֵם לִפְתַּע יָרְדוּ יַחַד לְבוּר
 לֹא־מִצְאוּ כֹחַ וְלֹא עֲצָרוּ
 לֹא מִצְאוּ מְלִיץ יִכְפַּר בְּעַדָם ²⁵
 מִכָּל־סִגְלַתָם אֲשֶׁר עֲצָרוּ
 אֲשֶׁתוֹלְלוּ יַחַד וּרְקִים הִלְכוּ
 מִתּוֹעַפּוֹת כִּסְפָם אֲשֶׁר צָבְרוּ
 לֹא גִאֲשָׂאָר מִכָּל־כְּבוֹדָם בְּלַעַדִּי
 הֵם הִבְלוּאִים בְּאֲשֶׁר נִקְבְּרוּ ³⁰
 בָּאוּ בְּמַחְשָׁבִים וְאוֹנָם פִּתְחִי
 תַּחַת צְרִיחִים בְּעַדָם סָגְרוּ
 כִּתְרֵי מַעַט מְוֹת וַיִּדְיֶה אֶסֶף
 מִה־תַּעֲרִץ דְּלִים בְּיַד נִסְכְּרוּ
 דִּמּוּ יִצְרִים כִּי בַעֲדָק תִּשְׁפָּטֵם ³⁵
 וַדְּבַרְךָ לֹא בֵן כְּמוֹ־שַׁעֲרוֹ
 כִּי בָּךְ אֲנָשִׁים גִּעְזָרוּם כְּשִׁלּוֹ
 וּבָךְ אֲנָשִׁים כְּשִׁלִּים גִּעְזָרוּ
 אִם לְעַגְנֵי עֲזִים וְעֲלִיזִים לָךְ
 הִנֵּה מֵאֹד מִפְּחָדְךָ סָמְרוּ ⁴⁰

אֵשׁ בְּאֲרוֹזִים נִפְלָה מִה־יַעֲשׂוּ
אִפּוֹא אֲזוּבִי קִיר בְּיַד נִקְצְרוּ.
אֲרָאָה פְּנֵי תַבַּל יְדִידֵי זַעֲפִים
וַתִּנְכְּרוּ אֵלַי וְלֹא נִכְרוּ
עַל־כֵּן שָׁעוּ מִנִּי אֲמַרר בְּכַבִּי ⁴⁵
מִה־תִּקְצַפּוּ עָלַי וּמִה־תִּנְעָרוּ
אֶל תִּשְׁאַלּוּ עַל־מָה שָׁפַתִּי צָלְלוּ
כִּי מִעָלַי רֵאשִׁי צָלְלִים סְרוּ
אֲבַד יְקוּתִי וְאֵל אֲשֶׁר הָאֲבָדִים
בּוֹ עֲתַקְוּ חֵיל וְגַם־נִכְרוּ ⁵⁰
בְּפִתְאוֹר אֲשֶׁר הִבֵּה וְסַפִּים רָעִשׁוּ
יָבִין אֲשֶׁר נָפַל וְגִלּוֹת סְרוּ
חֲשֹׁךְ וְצִלְמוֹת מְאוֹרִים נִגְאָלוּ
וַיִּמֵּי אֲדָמָה אֲחֲרָיו יוֹאָרוּ
לֹא יִדְעָה נַפְשִׁי אֲבָל הַיּוֹם לְבַד ⁵⁵
אִם יִמָּאֲסוּ יָמִים וְאִם יִבְחָרוּ
עַד לְקַחוּ מִבְּחַר אֲנוּשׁ וְאֲדַעָה
כִּי יִלְדוּ אֲנִי וְעַמִּל הָרוּ
אֲבִן לְעַמְתִּי פְּגִיחָם חֲזִקוּ
כִּי אֲדַעָה פִשְׁעָם וְלֹא יִחְוָרוּ ⁶⁰
אֶל תִּאֲמַן לָהֶם וְאֵל תִּכְרַת בְּרִית
כִּי עַל־דַּמּוֹת מִלְּאֲךָ בְּרִית קָשְׁרוּ
אִם נִדְרוּ נִדָּר לְהִשְׁחִית כָּל־יִקְר
בּוֹ שְׁלֹמוֹ גְּדָרָם אֲשֶׁר נִדְרוּ

65 הַיְסֻדֵי הַיְעָדֵי הַמְּוֹשְׁלִים
 הַתְּנַשְׁוֹ הַתְּקֻדְשֵׁי הַבְּרִי
 חִישׁוֹ לְעֹרְתִי וַיְדִי חֲזָקוֹ
 כִּי מַחְשְׁבוֹתַי אַחֲרָיו נֶאֱסְרוּ
 גַם הַדְּמָעוֹת גָּרְעוּ חֶק נַחֲלָה
 70 כִּי כְּאַפְיָקוֹ נַחֲלָה נִגְרִי
 אֲךָ הַלְּבָבוֹת בְּשִׁמְרֵיִם חֲזָקוֹ
 כִּי נִשְׁאוּ כְּזֹאת וְלֹא נִגְזְרוּ
 הִנֵּה אֲשֶׁר לֹא תוֹכְלוּ עוֹד בַּפֶּה
 הִנֵּה אֲשֶׁר לֹה כָּל-לְבָבוֹת חָרוּ
 75 יִקְפְּצוּ וַיִּפְּצוּ וַיִּמְצְצוּ

יִמְאָסוּ וַיִּתְּסוּ יִתְרוּ
 יִתְבּוֹלְלוּ יִתְמוֹלְלוּ יִתְגַּלְלוּ
 יִתְהַזְלוּ יִתְחַלְלוּ יִאָרוּ
 תִּקַּל בְּעֵינָיו עֲדֵי יִתְפַּלְעוּן
 80 בָּהּ מוֹסְדֵי אֶרֶץ וַיִּתְפַּוְרוּ
 אֶל-תַּעֲבִירוֹ קוֹל בְּאֶרֶץ הַצְּבִי
 פֶן-יִרְגְּזוּן הָרִי וַיִּתְעַרְעְרוּ
 עָמִי סָפַד כִּי הַכְּרוֹב סָר מִדְּבִיר
 וַיְכַלֵּי קָרֵב וַיְכַלֵּי יִקָּר נִפְזָרוּ
 85 וַיִּזְעַק לְפִי-קָרַת וַהֲלִיל כִּי אֲרֹן
 נִלְקַח וְלוֹחֹת הַבְּרִית נִשְׁפָּרוּ
 נִדְפְּדָ לֶךָ גִּיסָן אֲשֶׁר הָיָה לְגַם
 נָסוּ צְלָלִיךָ וְגַם עֲבָרוּ

הַיּוֹם אֲשֶׁר-עָלָה אֲרִי מִסַּבָּבוֹ
 90 הַיּוֹם אֲרִיּוֹת עַל-אֲרִיָּאל צָרוּ
 הַיּוֹם עֲמַרְתָּ עִם-צָבִי בַּז נִפְלָה
 הַיּוֹם תַּמְיִדִי מִזְבַּחַי הַחוּסְרוֹ
 הַיּוֹם יָסוּד הַיִּבֵּל פְּנִימֵי הָעֵרָה
 הַיּוֹם בְּתוֹכוֹ מִזְקָדִים בָּעָרוֹ
 95 הַיּוֹם בְּקָרְבַּי מִזְעָדֵי אֵל שְׂאֲנוּ
 הָאֲמָרִים לָהֶם עָרוֹ עָרוֹ
 הַיּוֹם בְּתוֹלַת בַּת-יְהוֹדָה הִגְלָתָהּ
 הַיּוֹם שָׁלַלְהָ אֵיבִים בָּזָרוּ
 נִשְׁבַּח בָּאֵב שְׂאוּל וַיּוֹנְתָן בְּנוֹ
 100 וַיִּכְאֵב בְּנוֹ אֲמוֹן אֲשֶׁר דָּקְרוּ
 וַיִּכְאֵב גְּדַלְיָה בֶן-אֲחִיקָם אַחֲרָיו
 וַיִּכְאֵב עֲשֶׂרֶת שָׁמַיִם אָסְרוּ
 אֶל-תַּתְמָהוּ אֲנָשֵׁי אֲדָמָה עַל-דְּבַר
 שְׁמֵשׁ וַיִּרְחַ אֲשֶׁר קָדְרוּ
 105 לוֹ תַרְדּוּ לִקְצֵה כְּאֵבֵי יָרְדוּ
 לִקְצֵה תְהוֹם וַלְפִי שְׂאוּל נִפְזָרוּ
 שָׁבַת מְשׁוּשׁ תַפִּים וְהַגִּיל נֶאֱסַף
 יוֹם רָתְקוּ רַגְלָיו וַיּוֹם נֶאֱסְרוּ
 נֶפֶל בְּרוּשׁ עַל-בֵּין עֲבָתִים גְּבַהָה
 110 קוֹמַת מְעֻפּוֹתָיו אֲשֶׁר נִצְמְרוּ
 נֶפֶל שְׁנַת תַּשְׁעִים וְתַשְׁעֵי שָׁר גְּבִיר
 בְּיַדִּי מְרַעִים אַחֲרָיו גָּעְרוּ

וַגְּדַל לְעוֹלָם שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 כִּי מִשְׁפָּטַי צִדְקוֹ מֵאֵד יִשְׂרָאֵל
 115 רָאָה דְמִי עֲבָדוֹ לְפָנָיו צַעֲקִים
 וַיִּדְרָשֶׁם מִיַּד רְשָׁעִים זָרוֹ
 יוֹם תַּת פְּקֻדָתְךָ שְׁנַת תִּיֹת הַיּוֹתָה
 בַּיּוֹם אֲשֶׁר שׁוֹחָה לְפָנָיו כְּרוֹ
 הָיָה וְקוֹתֵי־אֵל כְּסֹלַע וְקִתְיָאֵל
 120 בּוֹ נִשְׁמָמוּ זָרִים וְגַם זֹרְרֵי
 הָיָה וְקוֹתֵי־אֵל בְּתֶרֶן הָעֵלָה
 עַל־הַר אֲשֶׁר־בּוֹ עֵבְרִים אֲשֶׁר־
 הָיָה וְקוֹתֵי־אֵל בְּזוֹת רַעֲנָן
 אִו כְּאֲרוֹזִים בְּלִבְנוֹן פְּרוֹ
 125 הָיָה וְקוֹתֵי־אֵל כְּמֶלֶךְ בְּגִדּוֹד
 אֶל־אֱהָלוֹ הַמַּחֲנוֹת צִפְרוֹ
 שֵׁם נִקְבְּצוּ דִיּוֹת וְשִׁמָּה קָנְנוּ
 כָּל־צִפְרֵי כִנָּף וְשֵׁם דְּגָרוֹ
 מִשְׁרַת מְלָכִים עַל־בְּתֻפֵּי הַיִּתָּה
 130 וְלִפֵּי דְבָרוֹ הַגְּבִירִים שָׁרוֹ
 וְלִמְוַעֲצוֹתָיו יִדְמוּ הַיַּעֲצִים
 וְלִמְחֻשְׁבוֹתָיו נוֹאֲלוּ גִבְעָרוֹ
 שְׁמוֹ מְלָכִים כַּף לְפִיָּהֶם וְהַמּוֹן
 שָׂרוֹם בְּמִלִּיָּהֶם לָךְ עֲצָרוֹ
 135 יַתֵּד אֲשֶׁר מֵאֲהַלְנוּ גִבְדָּעָה
 הָהָה לַחֲבָלֶיהָ אֲשֶׁר הִתְרוֹ

גִּפְן אֲשֶׁר שׁוֹרֵק בְּבִרְמֵי נִמְעָה
הָיָה לְעִנְפֵיהָ אֲשֶׁר גִּזְמְרוּ
לְבִי לְצִיּוֹן כַּחֲלִילִים יְהִמָּה
וּלְקוֹל בְּכִיתָה רַחֲמֵי נִבְכְּרוּ ¹⁴⁰
תִּזְעַק אֲהֶה כִּי נִפְלְאָה חֹמֶה אֲשֶׁר
בָּהּ נִשְׁגָּבוּ עַמֵּי יְבָה נִבְצְרוּ
סְרוּ נְטִישֶׁיהָ וְנִגְלָה הַיְסוּד
בָּהּ וְאֶכְנִיָּה לְגִיא הַגְּרוּ
מִי יִתְגַּנְּנֵי עוֹד וַיִּפְקֹד יוֹם לְיוֹם ¹⁴⁵
אִם יִכְבְּדוּ בְּנֵי וְאִם יִצְעֲרוּ
מִי וּמִשְׁכְּנֵי בַעֲבַתּוֹת אֲהַבָּה
מִי יִתְמַכְנֵי עֵת צַעֲדֵי צְרוּ
מִי יַעֲמֵד לִפְנֵי עֲדַת מִתְקוֹמְמִים ¹⁵⁰
יִתְנַעֲצוּ עָלַי וַיִּתְאַמְרוּ
מִי יַעֲמֵד בְּצַר לְהִשִּׁיב צוֹרְרִים
כִּי יַעֲרִימוּ סוּד וַיִּתְעַרְרוּ
מִי יִהְרַס שְׁנֵי כְּפִירִים שְׁאֲגִים
לְמִרְפָּא שְׂאֵר צֶאֱן אֶבְדוֹת נְעָרוּ
יִכְבּוּ בְּגֵי דוֹד עָלַי אֲדָר יִקְר ¹⁵⁵
בּוֹ לְבָשׁוּ יִשַׁע וְעַז אֲזָרוּ
יִכְבּוּ בְּגֵי אֲהַרֹן עָלַי אִפּוֹד וְעַל-
אוּרִים וְגַם תַּמִּים אֲשֶׁר יִקְרוּ
יִכְבּוּ בְּגֵי לֹוֹ עָלַי כְּגֹזַר אֲשֶׁר
בּוֹ נִצַּחוּ שִׁירֹזֹת וְגַם שְׁדָרוּ ¹⁶⁰

וּבְכוּ מַתִּי-אֶרֶץ עָלַי כְּתָם חָלִי
 יִתְהַלְלוּ בְשֵׁמוֹ וַיִּתְפָּאֲרוּ
 וּבְכוּ פְלִילֵינוּ בְּשֹׁנֵעַר אַחֲרָיו
 כִּי אֲזַלְתָּ יָדָם וְכָל חֶסְרוֹ
 וּבְכוּ מַלְכֵיהָ עָלֵי-צִיר נְאֻמָּן ¹⁶⁵
 וַיַּעֲצוּ אֹתוֹ וַיִּצְמְרוּ
 וּבְכוּ גְבוּרֵיהָ עָלַי מִקַּל פֶּאֶר
 תַּעֲזוּ יְמִינָם בּוֹ וַיִּתְגַּבְּרוּ
 וּבְכוּ זְקֻנֵיהָ עָלַי שׁוֹיֶבֶת יָקָר ¹⁷⁰
 בּוֹ נִשְׂאוּ פָנִים וּבּוֹ נִהְדָּרוּ
 וּבְכוּ מְרוּדֵיהָ עָלֵי-מַעֲזֵן אֲשֶׁר
 יֵאָסְפוּ יָחַד וַיִּתְגַּדְּרוּ
 וּבְכוּ רַעֲבֵיהָ עָלַי שְׁלֶחַן אֲשֶׁר
 יִתְעַדְנּוּ נִגְדּוֹ וַיִּתְעַמְרוּ
 וּבְכוּ צִמְאֵיהָ עָלֵי-עֵגֶן אֲשֶׁר ¹⁷⁵
 פִּיהֶם לְמַלְקוֹשׁ יַעֲרַף פְּעָרוֹ
 וּבְכוּ בְגֵי עַמּוֹ עָלֵי-נִגִּיד אֲשֶׁר
 בּוֹ גּוֹסְפוּ כָלֶם וּבּוֹ נִזְכָּרוּ
 קִרְבָּם כְּבִנּוֹר יִהְיֶה מֵאֵין דָּמִי
 עַד כִּי כִבְדָם שָׁפְכוּ וַיַּעֲרוּ ¹⁸⁰
 הַתְּנַדְּרוּ הַתְּמוּדְדוּ גַם הָעֶלּוּ
 אַפֶּר בְּרֵאשִׁיהֶם וְשֶׁק חֲגָרוּ
 גַם יֵשְׁבוּ דוּמָם וְשֶׁק לֹא-פִתְחוּ
 עַל-שַׁעֲרֵי צַדֵּק אֲשֶׁר נִסְגְּרוּ

185 יִרְהוּ וַיִּתְּרֵדוּ לְשִׁמְעַת מִקְצוֹת

אֶרֶץ מִגּוּרֵיהֶם אֲשֶׁר-בָּהּ גָּרוּ

יִשְׂאוּ נְהַי נְהַיָּה וַמָּרָה יִצְעֲקוּ

כִּי בֵיתוֹמִים אַחֲרָיו נִשְׂאָרוּ

לֹא יָדְעוּ עַד כִּי-שָׁנוּתָיו חָלְפוּ

כִּי חָלְפוּ תוֹרוֹת וְחֹק עֲבָרוּ 190

תִּשְׁבַּח יְמִינָם אִם חֲסָדָיו יִשְׁבַּחוּ

אִם יִסְחוּ הָרִים וְעַד יוֹסְרוּ

שָׁבַט בְּנֵי אוֹ כּוֹס עֲלֵיכֶם עֲבָרָה

אֶל-תִּשְׁבְּרוּ בָּהּ עוֹד וְאֶל-תִּתְעַרוּ

195 אֶל-תִּפְחָדוּ כִּי הִנְבִּיאָה דְבָרָה

בְּקִשְׁלָם עֶזְרָה מֵעַט גְּעֹזְרוּ

הִנֵּה יְקוּתִיאֵל יְכַפֵּר פְּשָׁעֵכֶם

לִפְנֵי אֲדֹנָי מִלִּפְנֵי תִמְהָרוּ

יְבוֹן וַיִּחְשַׁב לְאֵל דָּמוֹ בְּדָם

200 עוֹלוֹת עָלָיו נִדְ-אֲחֶרֶן הִקְמָרוּ

יִקְיֹץ וְגַם יַעֲמֵד לְגֹדְלוֹ בַּיּוֹם

יִצְרְפוּ רַבִּים וַיִּתְבָּרְרוּ

פִּסּוּ אֲמוֹנִים וַחֲסָדִים גָּמְרוּ

בַּיּוֹם יְקוּתִיאֵל אֲשֶׁר נִגְמְרוּ:

ה ע ר ו ת .

[ב = הערות הרה"ח רביז באכר; ע = הרה"ח רא"א עהרליך; ק = הערות הרה"ח ר"ד קייפמאן.]

שיר א.

נדפס ע"י שר"ל במה"ע "המורה" Orient לשנת 1847 צד 536, וע"י דוקס בש"ש צד 26 סי' ט"ו. משקלו הוא ההוג (ج), אשר דברתי על אדותיו בספרי על המשקל בשירי רי"ה צד 31 אות a.

שורה 1—2: האמנם נפשי צפור או דרור, כי כמוה כמהן יוקשות (קהלת ט' י"ב) ונאחזות במצודה רעה; ראה ש"ש צד 42 בית ט'. — ועלי, כמו ולב נבל טוב עליו, ודוגמתו ירמיה ח' י"ח, איוב י"ד כ"ב; ראה מש"כ הח' היטציג בבאורו לתהלים ט"ז ה'. — חלושה, בינוני פעול משרש חלש, שענינו רפה כח, וכמורו בש"ש צד 42 סי' ל' בית ד': לכל נפש חלושה. ודוקס (הערה 10) כתב: "ואולי הוא מלשון חולש על גוים (ישעי' י"ד) כלומר הפיל גורל רע עלי". ואני הנ"ל כתבתי. ורשד"ל כתב: ואולי חלושה שם דבר, כמו קול ענות חלושה (שמות ל"ב) ותהי' כונת המאמר: הבאה עלי חלושה מבנות הימים, מקרי הזמן, אשר שמוני מטרה לחציהם.

שורה 3: תהלים מ"ב ו', י"ב; מ"ג ה'.

שורה 4: תהי', בש"ש: תהי, והוא נגד המשקל.

שורה 5—6: עדה"כ איוב ו' י"ב. יאמר: הבעבור זה עשה הזמן לי רעות רבות וצרות, יען ידע, כי כח אבנים כחי ולכבי נחוש ולא יירא ולא יחת מפני רעות קטנות המתרגשות לבא עלי מדי יום ביומו?

שורה 7—10: הומן הרע הזה הסיר והתו כל נמישותי (ישעי' י"ח ה'). ולא השאיר לי לפלטה רק את היגון הזה למרר את חיי, ויעש בי שפטים, כאלו קנא לנפשי קנאה גדולה (שורה 9) על החבלים אשר נפלו לי בנעימים. ואמנם קנאתו עזה כמות וקשה כשואל (עדה"כ שה"ש ח' ו'), ובשצף קצפו בצע אשר זמם לכלותני ולבלותני. — נמישה (שורה 8) ענינו עויבה. — קנא לנפשי (שורה 9). ענינו כמו בנפשי, ונמצא כמהו בתהלים ק"ז ט"ז: ויקנאו למשה במחנה; וכבר העיר ע"ז רשד"ל.

שורה 11—12. ועל כל אלה לא ננעה רעת הומן עד נפשי, כי מה אני ומה חיי, ולמה הבל אינע לבקש לי גדולות (ירמי' מ"ה ה'), ואני עוד מעט ואמות ואינני, כי ארד לשחת ואהיה חבל נחלה לרמה ותולעה, ויפה העיר דוקס (ש"ש צד 27 הערה 4) על דברי ר"ה: ואיכה מעלה רַמָּה אבקש, ומחר תהיה רַמָּה אחותי. ורשד"ל פ"י: מדוע יקנא בי הומן, והן אנכי לא אבקש לי גדולות, בירעי בי בן תמותה אנכי. — ואיך (שורה 11), בש"ש: ואיכה, והוא נגר המשקל. — חבל ירושה (שורה 12) כמו: חבל נחלה; ראה תהלים ע"ח נ"ה. וללא צרך נדחק דוקס ורצה להגיה "קבר" תמורת "חבל", והוא דבר אשר אין לו שחר.

שורה 13—14: קשה מאד לעמוד על כונת המשורר בבית הזה, ומש"כ דוקס (שם הערה 5) אינו מספיק. וכ' ע בפרוש החרוז הזה: כאלו השקתה תבל את נפשי יין ענבים, כי נכנס הסוד בקרבי כיון אשר יתהלך לאט במישרים, אחריתו כנחש ישך וכצפעני יפרש [משלי כ"ג] = אמת ברורה ומרה. ורשד"ל מנקד הַשְׁקָתָהּ, ומפרש עפ"י דרכו של דוקס. ואולי ר"ל: הן אני אינני מבקש גדולה לעצמי, כי ידעתי גם ידעתי אשר סוף האדם למות; אכן גם תבל לחשה לי את סודה, וכאלו השקתה אותה (לפי נקוד רשד"ל) נפשי אישישה ותשת מן היין ותשכר ותגלה לי את כל לבה ותתן תורה, כי הכל הבל, וכמו שמבאר והולך בשורה 15. — אישישה (שורה 14). ראה הושע ג' א', ועיי' גם בדברי המבארים לישעי' ט"ז ו'. ור' יונה בשרשיו (צד 47) כ' שענינו "מורק" ור"ש פרחון כתב: "כלי זכוכית של יין כמו עששית". —

שורה 15—16: האנשים הפתאים יחשבו אמנם את תבל כמשכיות כסף, אולם הם שנו ברואה. תבל כשהיא לעצמה אינה פו, אבל מצד אחד יאמנו דבריהם, כי היא כאלו כבש אותה האלהים בפו ויפדר חרוץ עלי מיט, כל עוד ר' יקותיאל חי מתהלך עלי אדמות ונותן מהודו על הארץ ויאירָה מכבודו (שורה 17—18). ומאחר שהזכיר את שם ר' יקותיאל התחיל לפארו ולרוממו ולספר בשבחו (שורה 19 עד תם כל השירה הזאת). — ורשד"ל פי: האנשים יחשבו את האדמה לדבר שאין תוכו ככרו (כמשכיות — ואינה פו), ובעוד אשר בפנימיותה הכל הכל, עינה החיצוני טוב מאד, ואמנם כדבריהם כן הוא כל עוד ר' יקותיאל עמרת פו לראשה. — כמשכיות (שורה 15), בש"ש: במשכיות. — בפו כבושה (שורה 16), ראה דברי המבארים לזכריה ט' ט"ו, ראה גם ר' יונה בשרשיו צד 212 ובתלמוד פוקו כבשו כבשי באגמא (ערוכין ל"ד): והדומים לו. —

שורה 18: תהלים כ"א ד'.

שורה 19: הוא, בש"ש: היא.

שורה 20: ותפארתה, בש"ש: ותפארת.

שורה 22: רעישה = רעש.

שורה 24: זכריה י"א ח', ורבתינו דרשו את המקרא הזה על משה אהרן ומרים (תענית ט' ע"א).

שורה 25—26: יחוקאל ל"ד ד'; דרש ענינו בקש.

שורה 27: תהלים ע"ה י"א.

שורה 28: מ"ב י"ג ז'; ראה גם ישעיה' כ"א י', ושם בקצת ספרים

מְדַשְׁתִּי בְשִׁיין דְּגוּשָׁה.

שורה 29—30: רשד"ל פרש את הבית הזה (בשם תלמידו

רא"א איגל) לאמר: כל כך הוא משתדל בטובות אחיו בפרש והאנושיות בכלל, עד אשר כמעט כל הגבירים, הרוצים לעשות חסד של אמת, ינחוו, כי הוא לא השאיר להם דבר לעשות עוד. ודוקם פרש: "כל כך הוא משתדל בעשיית הטוב עד כמעט ייגע ממנו. חרין הוא מלשון כן משפטך אתה חרצת (מ"א כ' מ'). והנה בדבר מלת "חרין" ושרשו. דעתי נוטה לדעת דוקם, אולם בפרוש החרו כלו נראה לי, כי המשורר

הפין לפאר את ידו בתור שר ושופט, ויאמר: הוא משתדל לחרוץ משפט עד אשר ייעף וייגע (וכדרך שאמר יתרו למשה, שמות י"ח י"ח) אף ישיג את מבוקשו, והינעים רצוצי המשפט מצאו בימיו נפש ומרגוע, כי כל הימים אשר הוא חי, יש שפטים בארץ ולא כלה מציל עשוק מיד עשוק. ודע כי דוקס הפין להגיה ולכתוב "הפין" ת' "חרין", ולפי"ז תהיה הכונה פשוטה: ר' יקותיאל בימיו יגע בעשותו הפין ינעי כה, ומתוך כך מצאה נפשם מנוח, וכן דעת ע. וכתב ב: לפי דעתי צ"ל יִנְעוּ, ומעם שורה 29 הוא: הוא מיגע את הינעים [לעשות חסד (כצ"ל במקום חרין)] לעשות חסד, כי אי אפשר להם לעשות כמוהו ואם כן ינפשו בימיו (שורה 20).

שורה 31—32: התעדנה, ר"ל: עדנה היתה לה אחרי בלותה, והרי היא כחדשה; ראה בראשית י"ח י"ב; נחמיה ט' כ"ה. — תבל (שורה 31), בשי"ש: חבל.

שורה 33—34: ר' יקותיאל איננו עבד נרצע לתבל וחמדותיה, ונהפך היא, כי הוא משעבד תבל תחת רצונו, ותהי כאמתו והוא ימשל בה, ואלו מאנה לשמוע בקול דברו, כי אז גרשה גרישה (שם דבר, וענינו כמו "גרושין" ברח"ל) לבל תהיה עמו, ולא שם אליה את לבו עוד. — גרישה (שורה 34), בשי"ש: גרושה, וזה טעות.
שורה 36: תהלים פ"ט מ"ו; יעטה, שרשו יעט, ודוגמתו בישעיה ס"א י'.

שורה 38: חפושה, בינוני פעול משרש חפש.

שורה 39: גם מקנאיו יאמירוהו (דברים כ"ו י"ז, י"ח) ועל כרחם ימלאו פיהם תהלתו, כי לא יוכלו להכחיש את מעלותיו, כי על פי שלשה עדים יקום הדבר (שורה 40). ובמקום אחר יאמר רשב"ג: "ואיך לא יאמינו בו מקנאיו" (בשירו: בעת לא אחזה), ואולי כן צ"ל גם כאן.

שורה 41: נדיבתו, תהלים נ"א י"ד, ובאיוב ל' ט"ו חסר י"ד.

שורה 42: הקדושה, בשי"ש: קדושה.

שורה 43: התכונה, ר"ל חכמת התכונה, אשר הפליא ר' יקותיאל להתעסק בה.

שורה 45—46: המשורר השתמש בשני דמיונים בנשימה אחת, ור"ל: החכמה אשר היתה סגורה יותר מהפנינים השמונים במעבה האדמה, ואשר היתה כמו סלע וכו', קרקע בתולה אשר לא עבד בה עוד; ואם תרצה אמר: כסלע אשר לא יוכל לְהִתְקַרֵּשׁ וע"ד מליצת הכתוב (עמוס ו' י"ב). אבל ב כתב: אין כאן ערוב דמיונים, כי גם הסלע סגור הוא, בעבור שלא יפתחו אותו החורשים.

שורה 47: עדה"כ: סגור לכב (הושע י"ג ח'). ובתחלה עלה במחשבה לפני לפרש גם בע"א ולאמר כי ענין סגוריה, היא הכתם הטוב אשר בה, כמו: לא יִתֵּן סגור תחיה (איוב כ"ב ט"ו), אך ע העירני, כי שורה 45 מתנגדת לפרוש הזה.

שורה 48: טמוניה, דברים ל"ג י"ט.

שורה 49: ראה דברים י"א ד', מלכים ב' ו' ו', ור"ל: הצוף מקרקע ים החכמה את כל שכיות החמדה, אשר צללו במימי האדירים.

שורה 50: ג"א: פְּנִינִים מְעַמְקֶיהָ, והנוסחא הראשונה נראה עקרית; ראה משי"כ רשד"ל. וכבר המליצו חכמיו בדרך הזה: צללת במים אדירים והעלית הרם בדרך (ביק צ"א ע"א).

שורה 51: אשר עָשָׂם, מלת עָשָׂם חסרה בכ"י והוסיפה רשד"ל

מדעתו ומדעת תלמידו לולי. —

שורה 52: מאין נתישה, ר"ל העמידם על בסיס נכון וקים לעד, ולא ינתשו עוד.

שורה 53—54: יצדקו חכמי אדמה או יכחשו בבין (ע"ד וְכִהְיֶה בו לא ראיתך באיוב ח' י"ח) כלבם — הגבול אשר גבל ר"י גבול עולם הוא, וכל הרוחות שבעולם לא יזוהו ממקומו. או יש לפרש: ר"י העמיד גבול לחכמה וגבול גם לדברי החכמים העוסקים בה, לאמר: בזה צדקו דבריהם ובוזה לא צדקו, ומשפטו משפט אמת הוא, ואין להרהר אחריו. והפרוש הזה נראה עקרי, ובדרך דומה לזה דרך גם רשד"ל בבאור הבית הזה. — בבין (שורה 54), בש"ש: ביניה.

שורה 55—56: אמרי פיו הם פעם כמל וכמטר עלי ארץ
 יבשה (בש"ש: יבישה), ופעם הם כמוקדי אש ונחלים בערו ממנו.
 ומרשב"ג למד ר"י הריוי באמרו על ר"י הלוי: "ניבו כשכבת הטל
 ונחלים בערו ממנו" (תחכמוני שער ג'). ור' שניאור זקש כתב בפרוש
 הבית הזה (שה"ש צד 27): "מצד אחד הוא בוער כאש, כי עלה אש
 באפו ונחלים בערו מפיו, ומצד אחר, צד נדיבתו, הוא כמל וכו'".
 שורה 57—58: ואף כי גדול מאד כח ר"י, בכל זאת לא ימהר
 להחרים ולהקדיש מלחמה על איש, כ"א ישמע את דברי מתנגדו
 וישקלם בפלס מזמתו, ואחר ילחם בו.
 שורה 59—60: הלא כה דבריו כצוף דבש לידידיו, אולם
 לשנאיו ולשנאי האמת המה פתיחות. ראה פרושו של שד"ל הדומה
 לפרושי זה. — יפריש כצפעני, עדה"כ משלי כ"ג, ל"ב.
 שורה 61: איוב כ"ב כ"ח.
 שורה 62: גור, בש"ש: גבור.
 שורה 63: תהלים צ"ג א'. — לו אם, בש"ש: אלו.
 שורה 65—66: לו צוה עלי שמש לכתר (איוב ל"ו ב').
 כיהושע בשעתו (יהושע י" י"ב), לא תהיה חשה וממהרת לרוץ ארצה,
 אבל תדם ותעמד כמצותו.
 שורה 67—68: ראה מליצה כזאת במה"ע החדשי לבראנן
 וקויפמאן, שנה מ' צד 34 שורה 18 ושם הערה 5.
 שורה 69—70: המשוה דבריו לדברי האנשים האחרים הנהו
 כמשוה החמשים לחמשה, כי ערך דבריו יגדל יותר מערך דברי שאר
 בני אדם עשרת מונים.
 שורה 71—72: עליהם, ר"ל: על האנשים, וכונתו: מקצת
 חסדי ר"י עולים בערכם על כל החסדים והאמת אשר יעשו שאר נדיבי
 עם, ואפילו הטובים שבהם, ויתרוננו עליהם גדול כיתרון האיש על
 האשה ועל שאר בעלי חיים. ע"ד המליצה הזאת ארחיב הדבור במ"א.
 שורה 74: ירמיה י"ז א'.

נדפס ע"י דוקס במה"ע "המורה" לשנת 1850 צד 287
ובש"ש צד 28 סי' ט"ו. משקלו הוא הרגו (ج); אשר דברתי
על אדותיו בספרי הנ"ל צד 34 אות b.

שורה 1—18: טרם אבא לפרש בתי השיר הזה, ראיתי לנחון
לדבר דברים ע"ד קשור וחבור עניניו אחד אל אחד ועל דבר הרעיון
המבריה את כל השיר מן הקצה אל הקצה: המשורר יתרומם אל על
על כנפי הרמיון, ובמראה החיון יראה לו ידיו ר' יקותיאל כנוכב
מוהיר (שורה 1), אשר לנגהו יאספו הכוכבים נגהם, כי אורו גדול מאוד
שבעתים כאורם, ויתרון לוהרו על זהרם, כיתרון האור על החשך
(שורה 2). אולם הכוכב המוהיר הזה לא הרבה להאיר את חשכת
משוררנו; רק כברק עבר על פניו, וכמעט לא ראהו בעיניו ורק בלבבו
הרגיש את קרבתו (שורה 3—4); ור"ל: אך ימים מספר האיר ידירו
את פניו לו, ועתה החל להסיר את חסרו ממנו, וכבר ראהו המשורר
סר וועף, שחוק גלה מפיו, ועל ברכת שלומו השיב בחרון אף וכעס לאמר:
"הַרְפְּנוּ!" (שורה 5—6), איך ישאך לבך לגשת אלי "ולתפוש את
מאורי", לְאֹר בָּאוֹר חֲסְרֵי לִנְצָח, שא נא עיניך וראה, אם תוכל לתפוש
אור שמש בכפך, גם אורי תתפש (שורה 7—8). את הדברים האלה, יצורי
דמיון המשורה, שם כפי ידיו ר' יקותיאל, וגם הוא (רשב"ג) ישיב אמריו
לו: אל נא תחשבני לקנה רצוין, לאמיר הדסים אשר הרוח ינשב בו
וילך ואיננו; לא כן אנכי עמדי! אותי לא תהרף בתשובתך הקשה
(שורה 9—10), כי אם גדול אתה בעיניך, דע לך, כי גם אנכי הנני
איש חיל רב פעלים, אשר ברוחו יפרק סלעים, ואשר עוד לפני ראותו
תבל כבר הכיר אותה ואת העם ההלכים עליה, ובחכמתי כי נכנותי
לא יחרידני הזמן ולא תבריחני תבל עם כל פנעי תמורותיה, ואם כל
היקום יקום לנגדי וכלם יחשבו להרע לי, ישעו כי ובמחשבותי (ראה
הערה לשורה 16), כי אמנם אני מכיר אותם ואדע ואת דרכם, ונכון
לבי בטוח כי אם אתה לא תעזבני ועוד תשוב להיות ידירי כמקדם,
ולסוכך עלי באברת חסדיך או אז ירפו ממני כרגע ואז ינוח לי מעצבי.

ובאמת כבר תשמענה אזני דבר מאחרי, קול כנות הימים הרעים קורא
לאמר: "מי זה אשר יכפנו", ואני אכעיסן ואצחק בלבי לקול צעקתן
(שורה 17—18), יען ארע כי עינך תשגיח עלי לטובה.

שורה 1: במדבר כ"ד י"ז. — משקופנו, מ"א ו' ד'; ז' ד'.

שורה 2: איוב ג' ט'.

שורה 3: השוה תהלים ע"ז ה'.

שורה 7: מאורי, בש"ש: מאורו; ובכ"י ובמורה נמצא הנכון.

שורה 8: ראה משלי ל' כ"ח. — כפנו, כן הוא בכ"י, ובש"ש

ובמורה: כפינו.

שורה 9: אַמִּיר, היה לו להיות נסמך להדם, וכמו שפרשתי

למעלה (הערה לשורה 1—18). אך מפני לחץ המשקל התיר לו
המשורר להשתמש בנפרד ת' נסמך. אולם ב כתב: לפי דעתי צ"ל
הַגֵּם (ת' הַגֵּם) וזה טעם השורה: הגם הדף רוה את אמיר עד
אשר נדר . . . כלומר אף אם דרך הרוח להרוף את אמיר למה
תחשוב להרוף אותי.

שורה 10: הדפנו, ר"ל להדף אותנו (דוקס); והמשורר מדבר

בלשון רבים, כמו שעשה גם ידיו בחרוים הקודמים.

שורה 11: עם, ר"ל אנשים, כמו איוב י"ב ב', וכן קום בערכית.

שורה 12: ראה מלכים ב' י"ט י"א; תהלים קכ"ד ג'.

שורה 14: ר"ל עוד בשחר טל ילדתי נתן האלהים את העולם

בלבי, וכבר דברתי דבר על אדות תבל וערכה המעט, עוד טרם למדה
לשוני להוציא מלים. ומיש "אמת", הוא רק לחוק הענין ולתפארת
המליצה, וכבר העיר צונץ (ליטראטורגעשיכטע צד 125 הערה 9),

כי רשבי"ג השתמש במלות "אמת" או "אמת כי" כמעט רק בעבור המשקל.
ע"ד מלת טפנו כתב דוקס (צד 29 הערה 3): "כנראה המלה הזאת
אינן לה ענין פה ולא ידעתי לתקן כעת". והרש"י (שה"ש צד 7) כתב:

"ובאמת כבוד המלה הזאת במקומו הוא מונח ואין צורך לשום תקון,
כי "טפינו" הוא מלה פיוטית לענין הדבור מן אל תשיפו יטיפון
וכדומה . . . והמשורר ר"ל בזה, כי בטרם נולד עוד, עורו ברחם אמו,

בל חוה עוד תבל כבר ידעה, כלומר הכיר חסרונותיה, ועוד לא נוצר
לו לשון, כבר שָׁף — דבר קשט דברי אמת, בדבור הפנימי, דבור

הלב". גם ניגר (רשב"ג צד 121 הערה 30) כתב: טפינו ענינו כמו
הַמְפַנֵּנוּ. והנה בבאור הענין צדקו דברי הרש"י, אך לא בבאור המלה.
אם נשים עין על החרוז, או נוכח לדעת, כי צ"ל עניפ — פָּנּוּ בפ"א
דגושה ובצירי". והנה ראיתי אחרי ראי, כי בכ"י כתוב טפנו בלא יו"ד
אחר הפ"א. ונראה כי רשב"ג המציא מלה חדשה, מלת טף, שם-דבר
שהוראתו מקבילה להוראת השם דְּבָר או דְּבֹר, ואנכי נקדתי בפתיח.
אולם דע כי הפיטנים השתמשו במלת טף = דבור, וא"כ הרוצה
לנקד טַפְּנוּ, המי"ת בחיריק, יש לו על מה שיסמוך. וע כתב: ואשר
אני אחזה לי הוא לי טף כמשמעו, ור"ל בעוד הייתי טף וקטן, כאמרם
ד"ל דכד אנא טליא. ואולי תחת דְּבָר צריכין אנהנו לנקד דְּבֹר,
ופי' ירענו תבל טרם ראותנו אותה וגם טרם דְּבִרְנוּ מאין לשון
בהיותנו עוד טף.

שורה 15: ותבל, בש"ש: וחבלי.

שורה 16: כ"ה בכ"י; ודוקם כתב: בסרעפותינו, וזה טעות.
ופרוש החרוז נכלל במ"ש למעלה (הערה לשורה 1—18). וע ימאן
לפרש ככה ויאמר: אני לא כן אדמה, כי תעו בסרעפנו יהיה המשך
המאמר (Nachsatz), אלא מהוברים הם יהיו אל עד היקום כדרך
הכתוב (ישעיה ו' ח') עד יעור נגעו תעו מדבר, והמשך המאמר מתחיל
בכתב א כעים (שורה 17).

שורה 17: ונגדן, נגד בנות הימים, וכן הוא בכ"י, ודוקם
כתב: ונגדם.

שורה 18: ראה משלי כ"א י"ד ובשרשים לר' יונה צד 228.

שורה 19—20: כן בנות הימים דברות: ראה ראינו כי לא נוכל
לגשת אליך ולנגוע בך לרעה, אולם כל נדע, האתה בעצמך הרפתנו, הן
אין כח בך ואיך תוכל לנו? אין זאת כי אם יד יקותיאל בערפנו, והוא
יהדף אותנו מפניך. והנה אף כי גמרתי בדעתי, לבלתי הביא בהערותי
אלה דברי משוררים אחרים השוים לדברי גבירול ולמליצותיו ורעיונותיו,
בכל זאת אמרתי להביא בזה ליתר באור את דברי רמב"ע שאמר לאחד
מידידיו (בספר היוכל להחכם רמשי"ש, חלק העברי צד 45 בית 31—32).

אך הזמן עברו וכי מיום ליום
 עברה וזעם מאנוש משליח
 לו בו יהי גער אזי יקפה חרון
 אפו ומעצבו יהי מניח:

ומש"כ עלי ערפנו, הוא בשביל המשקל, והיה לו לאמר בערפנו (בראשית מ"ט, ה'). — והחרוז הזה נמצא כלו בספר, כתאב אלמחאצרה ואלמראברה לרמבי"ע (ראה ספרו של הח' שריינר על דבר הספר הזה, צד 35), ושם נאמר: האח הרסתנו, במקום האת הדפתנו; ובהמורה (שנת 1850 צד 269) מובא החרוז הזה ג"כ מתוך ספרו של רמבי"ע, ושם כתוב: כח לך, תחת: כח בך.

שורה 21—22: לולי השר בגשם נדבות (ראה בספרו של שריינר הנ"ל צד 20) אשר תניף ידו כְּבָה את יקוד אש קצפנו

הגדולה, כי אז שרפנוך (ואין צורך להגהת רש"י בהתחיה II צד 27 הערה 7). — לולי (שורה 21), כ"ה בכ"י, ובש"ש: לולא.

שורה 23: ימיר, בש"ש: יסור; ראה תהלים ט"ו ד'. —

שורה 24: וכיר, היא הגהת רש"י (התחיה), ובכ"י וכן

ברפוס: ובך.

שורה 25: עד כאן דברי בנות הימים, ומעתה ישים המשורר

בעצמו דברו אל ר' יקותיאל ויאמר מחמד עינינו אתה וכו'.

שורה 26: אפנו, בש"ש: אפינו.

שורה 27: שלח ולקח את כל הפיץ לבבך (ע) פקה [עיניך]

ושמח וכו'. — ופרה, בש"ש: פרה. — הרוך (איוב מ' י"ב)

והרוך, כי לך און ועצמה, ואם כי גם אנחנו עם (שורה 11), אעפ"כ

עצמת ממנו (ע).

שורה 29: נמלאה, כ"ה בכ"י ובמורה, ובש"ש: נפלאה.

שורה 30: "ר"ל ביותר עוד מהשמחה נמלא צרור הכסף אשר

היה הולך וחסר ונמלא מנדבת ר' יקותיאל, כן פתח רש"י (שם

צד 28). ועל פרש למען = על אשר ובעבור (כמו למען אשר יצוה,

בראשית י"ה י"ט, וראה פרש"י שם), והיותר = ומלבד זה (קהלת

י"ב ט'). ויפה כן.

נרפס בש"ש צד 11 סי' ח' (ודוקס כתב ממעל לו: "בשבת החכמה", ובאמת הוא בשבת ר' יקותיאל), ובשה"ש לרש"י צד 16—36, ונמצא בכ"י דף ז' ע"ב. משקלו כמשקל שיר א'.

שורה 1—2: מתחלת השיר עד שורה 16 ישים המשורר דבר כפי ידידו לאמר: כבוש נא את יצרך ואת תאות לבך ואל תשאף לאסף בחפניך את כל החכמות כלן, כי היא לא תצלה. ותהי ראשית דברו לאמר: "בחר מהחלי, המורכב משביסים רבים, השבים הנבחר שבו, ולא תתאוה לכל שביסיו, והסתפק במועט, ברסים אחד אשר יול מענן בקר, ולא תחמוד לכל הרסיסים אשר בו; ור"ל כי לא את הכל יקה מהחכמות וכל ישנה באהבת כלן, אך אחת מהן יבחר ואותה יקרב" (רש"י צד 17).

שורה 3—4: הזמן קצר והמלאכה מרבה ולא תוכל לה, כי עתותיך לא יספיקו להשגת ספיה החכמות, אשר תאמר לקבצן על יד, ואיך תבקש לך גדלות, להשיג גם את השחים? אל תבקש! — בזמן (שורה 3), בהעתק ביג שהיה ביד רש"י: החן. — קַצְרָךְ, כ"ה בכ"י ונכון, ובש"ש: קצירך (ויקרא כ"ה ה'), והוא נגד המשקל. —

שורה 5—6: ידידו של המשורר יוסיף לשאול: הגד נא אם ידעת, האמנם לך לחיות עוד עדי תשתה, עסים הכרם אשר נטעת ועד אשר תבצור את נוריו? ואם לא כן אפוא, למה זה הבל תיגע? — ודע כי בש"ש כתוב זמור תחת אָמַד (שורה 5), והרש"י (שם) מתאמין לישב את הנוסחא המשבשת הזאת. אולם גם הוא יבכר את נוסחת הכ"י, אשר מצאה בהעתקת ביג. ומה שרצה רש"י לאמר, כי אָמַד במקום הזה הוא מקור, כמו ביחוקאל כ"ה ח', ותהיה הכוונה: "אמירה של מי לך, היינו מי ערב לך", אינו נ"ל.

שורה 9: עֵיט שְׁפִימִים, כ"ה בש"ש ונכון. והרש"י (צד 18) נתן היתרון לנוסח ביג: לֹא יִדַע עֵיטִי, וכתב כי נוסחת הש"ש היא נגד המשקל, וזה אינו וכמו שנקדתי בסמיכות עפ"י ישע"י י"ח ו'; יחוקאל ל"ט ד'.

שורה 11—12: אחרי אמרו, כי ירחיק רשב"ג ללכת על אדמת החכמה לארכה ולרחבה ולבקר גם מקומות הנשכחים מני רגל, יוסיף להפליג ויאמר: הנה אפך את קצווי האדמה ירא, כי עד אפסי תבל ישאך רוח מבינתך, כאלו היית רחם ופרס, אשר יעופו עד למרחוק. — ובש"ש כתוב: וייראו, ת' וירא (שורה 11), ועפי"ז מפרש הרש"ז ואומר (שם צד 19): "עד וייראו יושבי קצוות מאותותיך. יאמר המשורר: כי הכל יראים מחרון אפו, אף בקצווי ארץ, כאלו היה האף של המשורר בעל כנפים כמו העופות רחם ופרס אשר יעופו למרחוק מאד", והוסיף לאמר: "וכונת הבית הזה על שירי גבירול אשר שלחם למרחוק, ולא אחת ולא שתים שפך בהם את זעמו על יריביו . . . והרון אפו השיגם גם בארצות רחוקות . . . ורואים אנו מזה כמה התפרסם כבר המשורר אז בזמן היותו עוד רק בן ט"ז שנה ויצא שמו למרחוק". ואני את הנראה לי כתבתי והבחר יבחר.

שורה 13: כעזנית (ויקרא י"א י"ג), כ"ה בכ"י, ובש"ש: כעזנית, ונדהק דוקם להגיה: כעמית, ולפרש פרוש רחוק וור, ורש"ז (שם צד 18) הגיה וקרא: כְּעֵזְנֹת עֵזְאֵל, ונדהק ג"כ בפרושו, ועוד יתרה עשה, כי סרס את החרווים והגיע בית זה (שורה 13—14) לבית "במקום" (שורה 9—10), ולפי נוסחת הכ"י שלפנינו אין צרך לכל אלה.

שורה 14: ונוסו, ר"ל: כוס מדבר; ראה תהלים קיב ז'.

שורה 15—16: דברים כ"ד א' ג'; שמות כ"ו י"א.

שורה 17—18: אחרי אשר יצר לו המשורר בדמיונו את המשא הזה, אשר שם אותו בפי ידידו, הנהו מתחיל להשיב לו על דבריו (שורה 17 והלאה) ויאמר: אין לך בבין דברים רבים ושונים זה מזה, האחד יקר יותר מהשני, כי תאמר לי לבחור את הטוב שבהם (שורה 1—2) ואת השאר אזרה הלאה. הבין דבר אחר הוא, שלם בכל חלקיו, ואתו אבחר להיות לי נחלה, ולו מאסו לבני, כי אז מאסתיו (ר"ל את הלבב) אני. ורש"ז רצה להגיה כבין ת' בבין, ור"ל: אין לך דברים יקרים בעולם כמו הבין, ולבסוף בחר בנוסחת מבין (והיא הנוסחה שבש"ש) ויקרות שם מפשט. וכתב ע': גם אני דעתי נוטה לפרש כך: אין לך בבין יקרות (שם מפשט, ר"ל: על פי דברך

Die neue **Gabirol-Ausgabe** erscheint in ca. acht Lieferungen à 2 Bogen. — Der Preis jeder Lieferung beträgt für Abonnenten **M. 1,20**.

Abonnements können in jeder grösseren Buchhandlung bis 1. Februar 1898 aufgegeben werden.

Die Abnahme der ersten Lieferung verpflichtet zur Abnahme des ganzen Werkes.

Für Nichtabonnenten wird der Preis des ganzen Werkes eine entsprechende Erhöhung erfahren.

Weltliche Gedichte

des

Abu Ajjub Soleiman b. Jahja Ibn Gabirol.

Unter Mitwirkung namhafter Gelehrter
nach Handschriften und Druckwerken bearbeitet und mit
Anmerkungen und Einleitung versehen

von

Dr. H. Brody.

(Heft 1).

BERLIN.

Verlag von M. Poppelauer.

1897.